

Sjedinjene Američke Države na prijelazu iz 19. u 20. st. i predsjedništvo Theodorea Roosevelta

Romolić, Tomislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:151970>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Prediplomski studij povijesti i engleskog jezika i književnosti

Tomislav Romolić
**Sjedinjene Američke Države na prijelazu iz 19. u 20. st. i
predsjedništvo Theodorea Roosevelta**
Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Domagoj Tomas

Osijek, 2019.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za povijest
Prediplomski studij povijesti i engleskog jezika i književnosti

Tomislav Romolić

**Sjedinjene Američke Države na prijelazu iz 19. u 20. st. i
predsjedništvo Theodorea Roosevelta**

Završni rad

Humanističke znanosti, povijest, hrvatska i svjetska moderna i suvremena
povijest

Mentor: doc. dr. sc. Domagoj Tomas

Osijek, 2019.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum 12. 9. 2019

Tomislav Romolić, 0122224437
ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Ovaj rad bavi se pregledom američke političke i društvene scene na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. U prvom dijelu rada prikazuju se društveni, ekonomski i politički trendovi zadnjeg desetljeća 19. stoljeća u Sjedinjenim Američkim Državama. Masovna imigracija, ekonomske krize, imperijalizam i alternativni politički smjerovi vrlo dobro prikazuju puls jedne nacije na rubu promjena. Predsjedništvo Williama McKinleya analizirano je u kontekstu svih navedenih događaja i procesa, te se kroz njih analizira njegov predsjednički mandat koji je uveo SAD u 20. stoljeće. Iako po dužini otprilike jednak, prvi dio rada služi kao poveći uvod za drugi, koji se bavi predsjedništvom Theodorea Roosevelta. Njegovo djelovanje podijeljeno je u dva poglavlja od kojih svaki analizira po jedan predsjednički mandat. Zbog opsežnost ove teme, brojni detalji su izostavljeni. Kako se ne bi stvorio dojam o dvama odvojenim radovima u jednom, ovaj rad nije samo kronološko prepričavanje događaja, već ih stavlja i u širi kontekst jednog razdoblja. Iako njegova politička karijera nije završena 1909., u ovom radu ne ide se u daljnju analizu Rooseveltova djelovanja s obzirom na opširnost u koju već ide ovaj rad. Zadnji dio rada bavi se kratkom ocjenom i osvrtom na Rooseveltovo predsjedništvo, te naslijeđe koje ono ostavilo u povijesti SAD-a.

Ključne riječi: Sjedinjene Američke Države, William McKinley, Theodore Roosevelt, predsjedništvo, politika

Sadržaj

1. Uvod.....	6
2. Ulazak u zadnje desetljeće 19. stoljeća.....	7
3. Društveni, politički i ekonomski trendovi na prijelazu stoljeća.....	8
3.1 Razdoblje masovnih migracija.....	8
3.2 Predsjednik McKinley (1897. – 1901.).....	11
3.2.1 Izbori 1896.....	11
3.2.2 Predsjedničko djelovanje.....	12
3.3 Američki imperijalizam.....	15
3.4 Politički „treći smjerovi“.....	17
3.4.1 Populisti i socijalisti.....	18
3.4.2 Crnački politički pokreti.....	19
4. Predsjedništvo Theodora Roosevelta (1901. – 1909.).....	20
4.1 Slučajni predsjednik - Rooseveltov prvi mandat (1901. – 1905.).....	21
4.2 Drugi mandat (1905. – 1909.).....	25
4.3 Ocjena predsjedništva.....	28
5. Zaključak.....	30
Literatura.....	31
Prilozi.....	32

1. Uvod

Nakon krvavog Građanskog rata koji je zahvatio Sjedinjene Američke Države (dalje SAD) i kratkotrajno je podjelio na dvije strane, uslijedilo je razdoblje velikog ekonomskog uzleta mlade države. U samo nekoliko desetljeća, SAD će iz regionalne sile postati značajna svjetska sila koja će parirati najjačim onodobnim europskim državama. Kao država sa jedinstvenim političkim i društvenim uređenjem, SAD su se isticale u načinu na koji su ostvarivale vlastiti razvitak, ali kako je državna moć rasla nastajale su pukotine, te je došlo vrijeme koje je tražilo reforme. Krajem 19. stoljeća, prve naznake većih promjena bile su vidljive. Dolazi do smjene generacija, jer s političke i društvene scene polagano nestaju aktivni sudionici Građanskog rata. Neki novi ljudi uvest će SAD u progresivnu eru čije će usmjerenje nadgledati ljudi poput Williama McKinleya ili Theodorea Roosevelta. Na temelju toga, ovaj rad podijeljen je u dva dijela. U prvom će se analizirati trendovi i događaji koji su obilježili SAD u zadnjem desetljeću 19. stoljeća. Kroz isticanje društvenih, ekonomskih i političkih kretanja ovog razdoblja, izdvojiti će se trendovi koji su u to doba pokretali SAD. Drugi dio rada bavit će se 26. predsjednikom SAD-a Theodorem Rooseveltom, od njegova iznenadna dolaska na predsjedničku poziciju 1901., do završetka njegova drugog mandata 1909. Kroz pregled njegovog predsjedničkog djelovanja koje je trajalo malo manje od dva mandata, prikazat će se djelovanje jednog od najutjecajnijih predsjednika SAD-a. Takvom dvodjelom analizom, ovaj rad cilja prikazati kako su SAD u nešto manje od dva desetljeća postigle značajnu transformaciju koja je zahvatila gotovo sve društvene i političke sfere života. U hrvatskoj historiografiji malo pozornosti dano je ovom periodu američke povijesti, te je zato bilo potrebno ući u svijet američke historiografije i bibliografije kako bi se na najbolji način moglo proučiti ovo razdoblje. Za analizu predsjedništva Theodorea Roosevelta, većinom su korišten podaci iz briljantne trodjelne biografije autora Edmunda Morrisa.

2. Ulazak u zadnje desetljeće 19. stoljeća

Ekonomsko jačanje SAD-a krajem 19. stoljeća postavio je ovu mladu državu na put prema svjetskoj moći. Kao proizvođač polovice svjetskog čelika, te financijsko središte svijeta, SAD su se s pravom mogle nazivati gospodarskom silom svijeta.¹ Gospodarski uzlet pratio je i nastanak trustova i magnata, za koje je prijelaz dvaju stoljeća bilo zlatno razdoblje. Takvi pojedinci u rukama su držali željeznice, financijski sustav, čelik, naftu i brojne druge sirovine i industrije. Ekonomski uzlet odrazio se i na vanjsku politiku koja u zadnjem desetljeću 19. stoljeća skreće ka imperijalističkom širenju po uzoru na najjače europske sile. Dolazi do jačanja pokreta panamerikanizma čiji cilj je bio ujedinjavanje zapadne hemisfere pod vodstvom SAD-a. Jedan od prvih koji se zalagao za takvu politiku bio je James Gillespie Blaine, američki državni tajnik koji se na toj poziciji nalazio 1881., te od 1889. do 1892. On je također stajao iza ideje prve međunarodne konferencije američkih država održane 1890.g.² SAD su u ovom razdoblju svoj utjecaj širile i na Tihim oceanom. Imperijalistička vanjska politika SAD-a prema Dalekom istoku bit će okrunjena 1898. službenim pripajanjem Havaja kao 50. savezne države, te pretvaranjem Filipina i Guama u američke protektorate. S druge strane, politika imperijalizma imala je žestoke protivnike u SAD-u, a protivnici su većinom bili sjevernjački demokrati i reformistički republikanci s istoka zemlje.³

U ovom periodu, samo američko društvo doživljava promjene u svojoj strukturi. Zahtjev za svježom radnom snagom bio je ogroman, te potaknute ekonomskim rastom, SAD primaju emigrante iz gotovo svih dijelova Europe. Takva politika odraziti će se značajno na broj stanovnika koji će eksponencijalno rasti. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća migrantski val iz Europe u SAD doživljava svoj vrhunac. Međutim, migracije u zadnjem desetljeću 19. stoljeća nisu bile nova pojava za SAD, ali dolazi promjene u etničkoj i vjerskoj slici novih pridošlica. Ujedinjeno Kraljevstvo i Njemačka polako ustupaju svoje mjesto Italiji, Španjolskoj i Portugalu kao zemlje iz kojih se najviše doseljavalo u SAD.⁴ Kao mjesto gdje socijalna država gotovo nije ni postojala, a porezi su bili minimalni, SAD su stvorile savršen sustav za ogroman ekonomski rast i proboj na svjetsko tržište. Međutim, loši uvjeti u kojem se našlo brojno stanovništvo, dovest će takav sustav u pitanje, te će po uzoru na Europu, doći do nastanka brojnih sindikalnih i socijalističkih pokreta. 1890-te doba su administracija predsjednika Benjamina Harrisona, Grovera Clevelanda i Williama McKinleya. Njihove administracije

¹ Skupina autora, *Povijest 15 – Kolonijalna carstva i imperijalizam (1871. – 1914.)* (Zagreb, 2008), 68.

² Charles Sellers, Henry May, Neil R. MacMillan, *Povijest Sjedinjenih Američkih Država* (Zagreb, 1996), 251.

³ Sellers, May, *Povijest*, 255.

⁴ Skupina autora, *Povijest 15*, 68.

pokušat će se uhvatiti u koštac sa navedenim problemima, uvodeći tako SAD u razdoblje jačanja državne vlasti u kojem kako godine odmiču dolazi do uvođenja regulacija i kontrole na podivljalu ekonomiju i imigraciju. Takva praksa obilježit će i mandate idućih nekoliko administracija.

3. Društveni, politički i ekonomski trendovi na prijelazu stoljeća

3.1 Razdoblje masovnih migracija

Posljedice Američkog građanskog rata bile su vidljive među populacijskom statistikom. Međutim, stanovništvo SAD-a vrlo brzo će se brojčano oporaviti od tog bratoubilačkog rata, prije svega zahvaljujući vrlo otvorenoj imigracijskoj politici koju će SAD prakticirati u vremenu poslije rata. Zbog potreba za radnom snagom, SAD tijekom ovog razdoblja primaju emigrante iz gotovo svih dijelova Europe. Europski migranti koji dolaze su iz sve istočnih država, koje nije zahvatio gospodarski rast kakav je doživljavala Zapadna Europa. Tek početkom 20. stoljeća dolazi do manjeg broja novih dolazaka, prvenstveno zbog sporijeg gospodarskog rasta države, te zbog uvođenja novih zakona koji su ograničavali broj ulazaka u zemlju.⁵ Broj stanovnika udvostručio se između 1870. i 1910. (sa 39 na 92 milijuna).⁶ Ovakve brojke, utjecale su i na životni standard novih doseljenika, te su mnogi živjeli u vrlo nezahvalnim uvjetima. S obzirom na nehumane uvjete u kojima su se nalazili, uskoro se razvijaju socijalni i radnički pokreti koji će se boriti kako bi se oni poboljšali.

Promjena trendova u zemljama porijekla imigranata dogodila se 1890-ih i 1900-ih godina. I dok je u prva dva desetljeća poslije Građanskog rata većina imigranata vukla porijeklo iz zapadne i sjeverne Europe, 1890-e označavaju prekretnicu, kada je više od pola novopridošlih vuklo porijeklo iz istočne i južne Europe (najčešće navođeno porijeklo su bile Austro-Ugarska, Italija, Rusija, itd.).⁷ Ovaj trend doseći će svoj vrhunac krajem stoljeća, kada će imigranti iz navedenih predjela činiti dvije trećine novih dolazaka u SAD. Osim porijekla, migranti iz prethodnih desetljeća i oni na prijelazu stoljeća razlikovali su se i po brojnim drugim faktorima. Među imigrantima sada je bilo puno više industrijskih radnika nego poljoprivrednih, te su dolazili sa manje djece, a često i sami.⁸ „Novim“ imigrantima grad će biti puno privlačnije mjesto za naseljavanje nego ruralni krajevi.⁹ Kako se opća populacija polako širila na zapad, sa

⁵ Skupina autora, *Povijest 15*, 64.

⁶ Isto, 68.

⁷ Herbert S. Klein, *A Population History of the United States* (Cambridge University Press, 2004), 131.

⁸ Klein, *A Population History*, 131.

⁹ Prema podacima iz 1900. tek trećina ljudi rođenih u inozemstvu živi u ruralnim krajevima SAD-a

sobom će povući i određeni broj imigranata koji su se inače striktno držali naseljavanja sjevernih saveznih država. Države Srednjeg zapada najviše će osjetiti ovo kretanje, te će se udio stanovništva u njima usporedno sa ostatkom zemlje u ovom periodu naglo porasti. Navedeni trendovi zabrinut će određene političke struje, te će pitanje imigracije postati jedno od vrućih političkih pitanja na prijelazu stoljeća.

Strah od priljeva imigranata iz „nepoželjnih“ krajeva rastao je paralelno sa rastom broja migracija u SAD. Napadi su prije svega bili usmjereni na katoličko stanovništvo koje je svoje korijene većinom vuklo iz Italije i Irske. Kritičari su krivili rastući broj imigrantskog stanovništva da ruši standarde života i smanjuje natalitet ljudima koji žive u SAD-u od rođenja. Narodi istočne i južne Europe su smatrani nedostojnim za američki način života. Jedan od značajnijih kritičara politike otvorenih vrata prema svim europskim migrantima bio je Francis Amasa Walker, predsjednik MIT-a (Massachusetts Institute of Technology) od 1881. do svoje smrti 1897.g. U lipnju 1896.g, nekoliko mjeseci prije svoje smrti, Walker je u mjesečniku *The Atlantic* objavio članak *Restriction on Migration* (hrv. ograničavanje migracija). Njegov članak možda najbolje sažima argumente antiimigrantske javnosti. Govoreći o porastu broja migranata iz država poput Mađarske, Poljske, Rusije, Austrije ili južne Italije, Walker kritizira kvalitetu pridošlica iz navedenih krajeva. Tako ističe da „oni nemaju niti jedan od naslijeđenih nagona i sklonosti zbog kojih se lako moglo nositi sa imigracijom u prošlim vremenima. Oni su razbijeni ljudi iz razbijenih rasa; predstavljaju najgore neuspjehe u borbi za egzistenciju.“¹⁰ Također, smatrao je kako je toliki priljev ljudi stavio previše pritiska na resurse. Walkerove tvrdnje bile su duboko ideološki inspirirane, no sadržavale su polutočne činjenice koje su korištene i izvrtane kako bi se dokazivala određena „inferiornost“ drugih rasa.¹¹

Ipak, činjenica je kako su 1890-te doba kada se plaće uistinu smanjuju, a natalitet Amerikanaca koji nisu rođeni izvan države opada.¹² Opadajući natalitet prikazivao je još jedan zanimljiv društveni fenomen. Kod novopridošlih imigranata zabilježen je nešto veći natalitet nego među onima koji su rođeni u SAD-u. Ipak, u većini slučajeva razlika u natalitetu se umanjuje kada imigrantska obitelj dosegne drugu generaciju.¹³ Vrijedi istaknuti još jedan vrlo bitan faktor koji je pomogao natalitetu – umanjena postotak smrtnosti dojenčadi. Ovo razdoblje obilježio je i značajan pad smrtnosti. Razlog tomu svakako su bili poboljšani sanitarni standardi, prije svega

¹⁰ Francis A. Walker, „Restriction on Migration“,

<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1896/06/restriction-of-immigration/306011/> (pristup 3.7.2019)

¹¹ Richard, White, *The Republic for Which It Stands: The United States during Reconstruction and the Gilded Age, 1865–1896* (Oxford University Press, 2017), 702.

¹² White, *The Republic*, 701.

¹³ Klein, *A Population History*, 119.

gradske infrastrukture, kao i sve bolja i kvalitetnija prehrana među širom populacijom.¹⁴ Procesi urbanizacije i industrijalizacije u ovom razdoblju zahvaćaju i SAD. Grad postaje sve privlačnije mjesto za naseljevanje, te je u zadnjim desetljećima 19. stoljeća zabilježen porast broja ljudi koji žive u velikim gradovima¹⁵ (1860. – 10%, 1900. – 30%)¹⁶, kao i smanjivanje udjela poljoprivrede u ukupnoj ekonomskoj slici države.

Brojni intelektualci su se na prijelazu stoljeća bavili rasnim teorijama, koje su koristili kao argumente protiv masovnih imigracija iz „nepoželjnih“ dijelova Europe. Takav sentiment prema imigrantima već je desetljeće prije prouzročio prve restrikcije na migracije u SAD. Kako su godine odmicali, pooštreni su uvjeti ulaska novih ljudi u državu. Već 1882. i 1885. postavljena su određena ograničenja. 1882. donesen je *Chinese Exclusion Act* koji je zabranio ulazak u državu svim kineskim migrantima. Tri godine kasnije tzv. *Foran Act*, zabranio je migraciju ljudi koji su sa radnim ugovorima dolazili u SAD.¹⁷ Imigracija u SAD nastavila je biti vruća tema tijekom idućih godina, što je rezultiralo dodatnim ograničenjima. Brojnoj već prisutnoj radničkoj snazi se praksa stalnog uvoza strane radne snage nije dopadala, prije svega zbog snižavanja ili stagniranja njihovih plaća. Na političkoj sceni, i među republikancima i među demokratima postojale su podjele oko ovog pitanja. Urbani demokrati i republikanski industrijalci bili su protiv ograničavanja migracija, demokrati jer im je tako dolazilo potencijalno glasačko tijelo, a republikanci zbog jeftine radne snage.¹⁸

Indijansko i afroameričko stanovništvo je u ovom razdoblju bilo u padu. Indijanska populacija porijeklo svog pada vukla je još iz prvih dana europskog naseljavanja Sjeverne Amerike, nakon čega je uslijedilo poguranjavanje teritorija njihovih plemena sve zapadnije. Nikako im onda nije pomagala ni sve veća privlačnost koju su imali zapadni dijelovi SAD-a među općom populacijom. Bolje stanje nije bilo ni među crnačkom populacijom. Rane iz ropstva očito su još bile svježije, a faktori poput ozakonjivanja diskriminacije i segregacije na Jugu također je utjecalo na negativnu demografsku sliku. Afroamerikanci su u to doba još uvijek velikom većinom živjeli na američkom Jugu, na što ukazuje i podatak iz 1910. kada se 91% crnačkog stanovništva tamo nalazilo.¹⁹ Navedeni podatak prikazuje koliko je afroameričko

¹⁴ Herbert S. Klein, *A Population History of the United States* (Cambridge University Press, 2004), 118.

¹⁵ Prema definiciji veliki grad je mjesto sa više od 100 000 stanovnika

¹⁶ Klein, *A Population History*, 123.

¹⁷ White, *The Republic*, 707.

¹⁸ Isto, 708.

¹⁹ Klein, *A Population History*, 140.

stanovništvo zapravo bilo nemobilno. Tek će tzv. *Great Migration*²⁰ djelomice riješiti problem nemobilnosti koja je pratila Afroamerikance u ovom periodu. Demografske probleme stvarao je ispodprosječni natalitet koji je tijekom godina bio u padu, slično kao i kod većinskog bjelačkog stanovništva. S druge strane negativnoj slici doprinosila je i niska očekivana životna doba koja je rasla sporije od ostatka stanovništva. Iz svega spomenutog vidljivi su razlozi vrlo slabih demografskih trendova crnačke populacije u SAD-u.

3.2 Predsjednik McKinley

3.2.1 Izbori 1896.

Administracija predsjednika Grovera Clevelanda je tijekom njegova drugog mandata postala toliko nepopularnom da su ga se odrekli i članovi vlastite Demokratske stranke. Razlog njegove nepopularnosti bila je nesposobnost u rješavanju gospodarske krize prouzročene tzv. Panikom 1893. Činilo se da je na republikancima bilo samo odabrati čovjeka i od 1897. Bijela kuća bi bila njihova. Odluka je pala na Williama McKinleya, popularnog guvernera Ohia. Njegovu kampanju vodio je Mark Hanna, iznimno sposobni republikanski biznismen koji je koristio svoje bogatstvo i utjecaj kako bi pogurao McKinleya. Theodore Roosevelt, koji je u drugom McKinleyevom mandatu bio njegov dopredsjednik, kasnije je rekao kako je McKinley reklamiran na isti način kao onodobni čudotvorni lijekovi.²¹ Usprkos kaosu koji je vladao među demokratima, na izbornoj konvenciji kandidirali su Williama Jennings Bryana, talentiranog govornika iz Nebraske koji je svojim poznatim govorom „Cross of Gold“ zadivio prisutne demokrate. U govoru je, simulirajući Kristovo raspeće, osudio zlatni standard²² i tako izazvao masovno ushićenje među okupljenim demokratima. Bryan je bio najmlađi predsjednički kandidat ikad, ušavši u utrku sa 36 godina.²³ Napadao je Republikance kao stranku monopola i korporacija.²⁴ Nadalje, demokratska platforma zahtjevala je veće uplitanje države u ekonomiju i zalagala se za uvođenje poreza na dohodak. Kako bi privukli irske glasače, postojeći zlatni standard su prozvali britanskom politikom koja vodi do služenja Londonu.²⁵ McKinleyeva kampanja svaljivala je krivnju za krizne 1890-te na demokrate, te je prezentirala Republikansku stranku kao stranku prosperiteta. Pobjedu na izborima na kraju je očekivano odnio McKinley. Bryanova strategija osvajanja država Srednjeg zapada, ispostavila se uzaludnom jer na kraju

²⁰ Naziv za masovan migracijski trend između 1915. i 1970. kada su milijuni Afroamerikanaca napustili američki Jug, te se pretežno smjestili u sjeverne i središnje savezne države

²¹ White, *The Republic*, 839.

²² Ekonomska praksa koja koristi zlato kao monetarnu valutu

²³ Jackson Lears, *Rebirth of a Nation: The Making of Modern America, 1877 – 1920* (HarperCollins e-books, 2009), 188.

²⁴ White, *The Republic*, 853.

²⁵ Quentin Skrabec Jr., *William McKinley, Apostle of Protectionism* (New York, 2008), 139.

nije osvojio niti jednu.²⁶ Bryan je uspješno prenosio demokratsku platformu farmerima, odnosno ruralnom stanovništvu. Međutim, manjak fokusa na urbano radništvo bit će jedan od faktora koji će ga koštati izbora.²⁷ Pobjedi McKinleya svakako je pomogao Mark Hanna, zahvaljujući svom dubokom džepu i dobrim vezama, a zajedno s njim je pobjedi doprinio i novac iz poduzetničkih krugova koji su u Bryanu vidjeli radikala. Također, politika bimetalizma koji su zastupali demokrati nije rezonirala sa urbanim glasačima, što je skupa sa fokusom na farmere Bryana skupo koštalo. Usprkos neuspjehu, Demokratska platforma za izbore 1896. postavila je korijene za ono što će se kasnije iskazati kroz Woodrowa Wilsona i njegov *New Freedom*, te Franklin D. Rooseveltov *New Deal*.²⁸ Ovi izbori potvrdili su rastuću premoć Republikanske stranke, koja je dominirala u većem dijelu zemlje, a jedinu iznimku činio je vječno demokratsko okrenuti Jug.

3.2.2 Predsjedničko djelovanje

McKinley je vladao vrlo solidnom rukom te je predsjedao nad rastućom ekomskom silom koja se napokon počela oporavljati od panike iz 1893. Promovirao je pojam blagostanja za sve. Smrću dopredsjednika Garreta Hobarta u studenom 1899. to mjesto će ostati upražnjeno do sljedećih predsjedničkih izbora. Odluka McKinleya da ostavi mjesto dopredsjednika praznim govori o vrlo nebitnoj ulozi institucije dopredsjedništva u američkom političkom životu. Hobartova smrt ipak je pogodila McKinleya, s obzirom da su njih dvojica privatno bili vrlo dobri i bliski prijatelji.²⁹ Mjesto dopredsjednika ostat će prazno malo više od godinu dana, točnije do početka McKinleyeva drugog mandata, kada će na taj položaj postaviti mladog i perspektivnog guvernera New Yorka Theodora Roosevelta. Kako se njegov prvi mandat bližio kraju, McKinley je išao u rješavanje otvorenih pitanja i problema koji su mu mogli biti stavljeni na teret u sljedećoj kampanji. Ekonomija je bila u dobrom stanju, što je utjecalo na njegovu relativnu popularnost. Međutim, probleme je stvarala vanjska politika, prije svega položaj SAD-a na Filipinima. Prisvojivši filipinski arhipelago nakon španjolsko-američkog rata, bio je suočen sa pobunjeničkom vladom na čelu sa Emiliom Aguinaldom koja nije cijenila pokušaje njihovog „civiliziranja“ pod patronatom SAD-a. Suočen sa filipinskim problemom, tijekom svog prvog mandata uspostavio je dvije komisije koje su trebale predložiti buduće uređenje Filipina. Prva filipinska komisija, tzv. Schurmanova komisija, zaključila je kako Filipinci nisu spremni samostalno upravljati, da su previše neuki i neobrazovani, pa bi ih zbog toga trebalo

²⁶ White, *The Republic*, 849.

²⁷ Lears, *Rebirth*, 187.

²⁸ Isto, 186.

²⁹ Robert W. Merry, *President McKinley: Architect of the American Century* (Simon & Schuster, 2017), 392.

„naučiti“. Rezultati komisije samo su produžile rat koji je crpio američke resurse i živote. Zbog toga je McKinley smatrao kako njegov posao na Filipinima nije bio gotov te je ubrzo uspostavio drugu komisiju koja je trebala služiti kao vladina organizacija zadužena za uspostavljanje tranzicijske vlasti na Filipinima koja je polagano trebala mijenjati vojnu vladu za građansku vlast.³⁰ Ovaj put na čelu komisije bio je William Howard Taft, sudac pri šestom okružnom sudu i sin uglednog odvjetnika i političara.³¹ Nakon nekoliko mjeseci rada, komisija je izvjestila McKinleya kako kretanja na otocima idu u pozitivnom smjeru. Rat se većinom pretvorio u gerilsku borbu, ali je bilo jasno kako je problem daleko od rješene, te će zbog toga imperijalizam ostati u fokusu izborne kampanje 1900.³²

Prilog 1. Poster republikanske predsjedničke kampanje iz 1900.

Na čelu antiimperijalističke struje opet su stajali Demokrati, ponovno izabravši Williama J. Bryana kao protivnika McKinleyu. Tijekom izborne kampanje svoju političku karijeru gradio je potpredsjednički kandidat Theodore Roosevelt, proputovavši kroz 24 savezne države, u kojima je održao čak 673 govora.³³ Mjesto dopredsjednika za nekog sa Rooseveltovim karakterom bilo je previše sterilno. Kada je izabran za dopredsjednika, kao zadnji simbol vlastite nevoljkosti, Roosevelt je bio jedini delegat koji je glasovao protiv vlastite kandidature.³⁴ Zahvaljujući uspješnom predsjedničkom mandatu, u kojem je ojačao imperijalnu i ekonomsku

³⁰ Merry, *President McKinley*, 398.

³¹ William Taft kasnije će biti Rooseveltov ministar rata (1904. – 1908.) i 27. predsjednik SAD-a (1909.-1913.)

³² Merry, *President McKinley*, 439.

³³ Isto, 446.

³⁴ Edmund Morris, *The Rise of Theodore Roosevelt*, (New York, 2001), 799.

moć SAD-a, te uspješnoj predsjedničkoj kampanji, McKinley je glatko osvojio drugi mandat sa 292 elektorskih glasova naspram Bryanovih 155. Izvan dohvata ostao mu je jedino tvrdoglavo demokratski Jug, te četiri zapadne države.³⁵ Istovremeno, Republikanska stranka je na ovim izborima potvrdila svoju dominaciju učvrstivši svoju većinu u Zastupničkom domu i Senatu.

Drugi mandat McKinley je dočekaao u pozitivnom ozračju, ekonomija je bila u dobrom stanju, a na vanjskom planu SAD su provodile željenu agendu. Politika SAD-a na Filipinima okrunjena je zarobljivanjem i predajom Aguinalda u travnju 1901. čime je McKinley ostvario željenu stabilnost na tom problematičnom otočju. McKinley se u drugom mandatu htio fokusirati i na antitrustovsku politiku, međutim takav stav našao se u suprotnosti sa dobrim dijelom republikanskog establišmenta čije lice je bio već spomenuti Mark Hanna.³⁶ Međutim, McKinleyev drugi mandat bit će naglo prekinut 6. rujna 1901. kada je na panameričkom sajmu u gradu Buffalo na njega iz blizine izvršen atentat. Atentat je bio djelo Leona Czolgosza, anarhista poljskog porijekla koji je naveo kako je bio radikaliziran govorima utjecajne anarhistkinje Emme Goldman.³⁷ McKinley je ubrzo hospitaliziran, te se prvih par dana nakon atentata činilo kako se njegovo stanje poboljšavalo. Ipak, 14. rujna, osam dana nakon atentata, umro je od gangrene uzrokovane metkom koji je završio u njegovom truhu. Smrću McKinleya, Theodore Roosevelt je preko noći postao najmoćnijim čovjekom u SAD-u.

Najveća kritika koja se zamjera McKinleyu je ta kako je bio u rukama krupnog kapitala, banaka i trustova, odnosno obična lutka na koncu kojim je upravljao Mark Hanna. Quentin Skrabec u svojoj knjizi *William McKinley, The Apostle of Protectionism* pri ocjenjivanju McKinleyeve uloge u povijesti navodi dokaze za koje smatra kako pobijaju ono što smatra da je mit o McKinleyu. Prije svega, navodi da je McKinley vrlo često išao suprotno od želja magnata poput Andrew Carnegiea i John Pierpoint Morgana. Njegovo prijateljstvo sa Hannom možda je bilo vrlo blisko, međutim između njih dvojice česta su bila neslaganja u donošenju određenih odluka, te je McKinley bio samostalniji u donošenju odluka nego što mu se pripisuje. Skrabec zrcali mišljenje Lewisa Goulda, još jednog McKinleyevog biografa.³⁸ On ovom američkom predsjedniku također pripisuje vlastitu sposobnost i vještinu kao razlog njegova politička uspjeha, prije svega dolaska na mjesto predsjednika.³⁹

³⁵ Merry, *President McKinley*, 447.

³⁶ Isto, 470.

³⁷ Isto, 478.

³⁸ Lewis L. Gould, *The Spanish-American War and President McKinley* (University Press of Kansas, 1982), 5.

³⁹ Skrabec, *William McKinley*, 208.

Iako je razdoblje njegovog predsjedništva danas manje upamćeno nego ono njegovog nasljednika, činjenica je kako je McKinley predsjedao predsjedništvom u razdoblju rasta američke ekonomske i imperijalne moći. Od izgurivanja Španjolske sa popisa kolonijalnih posjednika i jačanja američkog položaja na Pacifiku do nadgledanja snažnog ekonomskog uzleta, iz njegovih uspjeha da se zaključiti kako je McKinleyevo predsjedništvo možda jedno od najpodcjenjenijih. Točnog razloga za njegovo izbivanje sa lista najzapamćenijih i najboljih američkih predsjednika vjerojatno nema, ali može se pretpostaviti kako je jedan od razloga to što ga je već njegov nasljednik uspio zasjeniti u brojnim faktorima (poput svog zapaljivog karaktera koji bio u suprotnosti sa McKinleyovom staloženošću) i tako ostati upamćeniji u američkoj kulturi i svakodnevnici. Neki povjesničari pak smatraju da je McKinley bio samo figura, odnosno pasivni promatrač koji nije previše utjecao na smjer države te u tome vide razlog njegove irelevantnosti u sveukupnoj povijesti SAD-a.⁴⁰

3.3 Američki imperijalizam

1895. godine kubanski otok zahvatit će krvava pobuna protiv španjolske vlasti. S obzirom da im se sukob odvijao pod nosom, SAD ga nisu mogle gledati samo tako. Svakako je u obzir trebalo uzeti i ekonomske interese, jer je godišnja razmjena između dviju država iznosila \$100 milijuna dolara.⁴¹ Do američkih medija dolazili su izvještaj o okrutnosti španjolskih vlasti, što nije pomoglo već postojećim predrasudama koje su brojni Amerikanci imali o Španjolskoj kao opresivnoj kraljevini. Dva ključna događaja navode se kao povod ratu. Prvi se dogodio 9. veljače 1898. godine kada je u javnost izašlo tzv. de Lomeovo pismo, točnije pismo koje je španjolski veleposlanik u Washingtonu, Enrique Dupuy de Lome poslao španjolskom ministru vanjskih poslova Don Jose Canalejasu. U pismu de Lome govori o španjoskoj ulozi na Kubi i opisuje McKinleyjevu politku kao slabašnu. Ovo pismo otkrili su kubanski revolucionari koji su ga zatim prosljedili američkim medijima. Objavom pisma u *New York Journalu* pod naslovom „The Worst Insult to the United States in Its History“ (hrv. „Najgora uvreda Sjedinjenim Državama u njenoj povijesti“) američka javnost je informirana o sadržaju pisma, te de Lome podnosi ostavku.⁴²

Kap koja je prelila času bila je eksplozija američkog broda *U. S. S. Maine* 15. veljače u havanskoj luci pri čemu je poginulo 260 osoba.⁴³ Iako nikad nije bilo dokazano da su eksploziju

⁴⁰ Merry, *President McKinley*, 485.

⁴¹ John L. Offner, „McKinley and the Spanish-American War“, *Presidential Studies Quarterly* 34 (2004), 51.

⁴² „Enrique Dupuy de Lôme“, *Library of Congress* <http://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/dupuy.html#top> (pristup 3.7.2019)

⁴³ Sellers, May, *MacMillian Povijest*, 253.

broda *Maine* prouzročili Španjolci, agresivnoj imperijalističkoj struji prisutnoj u politici i medijima to je bio dovoljan razlog za rat. Stvoren je popularni ratni poklič: *Remember The Maine!* (hrv. Zapamtite Maine!).⁴⁴ Presjecanje de Lomina pisma i eksplozija broda *Maine* samo su dodatno razjarili već napetu američku javnost koja je tražila osvetu. Ulje na vatru dodao je izvještaj Redfielda Proctora, republikanskog senatora iz Vermonta koji je proveo neko vrijeme na Kubi u potrazi za potencijanim poduzetničkim prilikama. Pred Senatom je opisao grozničavu, nemoralnu i lošu ekonomsku situaciju na otoku, što je nagnulo poduzetničke i religiozne krugove da dodatno lobiraju za intervenciju.⁴⁵ Senat je pritiskao McKinleya da proglasi rat, međutim predsjednik je očajnički tražio diplomatski izlaz iz ovog sukoba. Kada je propao njegov ultimatum dan španjolskim vlastima, kojim je želio primirje sukobljenih strana na otoku, predao je Kongresu taj vrući krumpir, znajući da će proglasiti rat.⁴⁶ U pokušaj diplomatskog dogovora uključile i europske sile, a mir između sukobljenih strana pokušao je ostvariti i papa Lav XIII. Europske sile su većinom bile na strani Španjolske, ali se nisu previše htjele miješati. Primjerice, Njemačka i Francuska su iz straha od stvaranja Anglo-američkog saveza većim dijelom ostali samo pasivni promatrači.⁴⁷ Dana 11. travnja McKinley je iznenadio Kongres prijedlozima u svojoj poruci, između ostalog izjavivši da je protiv uspostavljanja samostalne Kubanske Republike. McKinleyeva administracija nije vjerovala u sposobnost kubanskih pobunjenika da vladaju vlastitom rukom, ali se iza takvog mišljenja krio još jedan razlog. Priznavanjem potencijalne kubanske vlade, SAD ne bi bile slobodne raditi što su htjele na Kubi, a uz to bi i izgubili kontrolu nad vlastitom vojskom smještenom na otoku, koja bi postala podložna kubanskim zakonima.⁴⁸ Takav stav naišao je na žestoke kritike, te će Kongres prisiliti McKinleya da u ultimatum Španjolskoj kojim se traži njihovo napuštanje otoka doda tzv. Tellerov amandman kojim se obećaje da SAD neće uspostaviti trajnu kontrolu nad otokom poslije rata. Konačno, 20. travnja McKinley šalje Španjolskoj spomenuti ultimatum, a na reakciju se nije trebalo dugo čekati. Španjolska odgovara prekidom diplomatskih veza čime je službeno započeo četveromjesečni sukob Španjolske i SAD-a.

U isto vrijeme SAD su bile upletene i u događaje oko Filipinskog otočja koje je također bilo pod španjolskom vlasti. Slaba španjolska mornarica nije mogla parirati nadmoćnijoj američkoj, te je 12. kolovoza došlo do prekida vatre na svim bojištima. SAD su ostvarile brojne

⁴⁴ Levinson, *Turn of the Century*, 118.

⁴⁵ Offner, „McKinley“, 57.

⁴⁶ Isto, 58.

⁴⁷ Isto, 59.

⁴⁸ Isto, 60.

pobjede tijekom rata, te su do prekida vatre kontrolirale Guam, Portoriko, istočni dio Kube i jedan filipinski grad.⁴⁹ Krajem godine na mirovnoj konferenciji u Parizu, sukob je razriješen. SAD su od Španjolske dobile ostatak Filipina za \$20 milijuna dolara, te im je prepuštena potpuna kontrola na Portorikom i Kubom. Ovaj događaj mnogi smatraju službenim ulaskom SAD-a na međunarodnu scenu kao velika svjetska sila. U tom ratu svoju vojnu karijeru gradio je i Theodore Roosevelt koji je predvodio raznoliku volontersku konjicu poznatu po nazivu *Rough Riders* koja je povratkom u domovinu postala legendarnom.⁵⁰ SAD će povući svoje snage sa Kube, ali će ona ostati američki protektorat zbog donošenja tzv. Plattovog amandmana koji je omogućio SAD-u miješanje u unutrašnju politiku države. Kuba će kraj takvog načina upravljanja dočekati tek u 1930-ima kada je kontroverzni amandman ukinut.⁵¹

Kao posljedica ovih ratova na prijelazu stoljeća SAD su potvrdile svoju ulogu kao lidera Zapadne hemisfere. SAD svoju ulogu jača i na Dalekom istoku, do čega je došlo uspostavljanjem kontrole nad Filipinima. Poput slabašnog Osmanskog Carstva koje se tijekom 19. stoljeća našlo na udaru različitih interesnih sfera, na Dalekom istoku veliku slabost pokazivalo je Kinesko Carstvo. Nalazeći se između imperijalistički nastrojenog Japana i europskih imperijalnih sila, Kina se odupirala rastućim ustupcima i zahtjevima koji su se očekivali od nje. Vidjevši u tom sukobu ugrozu, ali i šansu za proširenje svojih ekonomskih interesa, McKinleyjev (kasnije i Rooseveltov) državni tajnik John Hay je 1899. u pismu pozvao europske sile i Japan na tzv. politiku otvorenih vrata (eng. *Open Door Policy*). Zalagao se za princip jednakosti u trgovanju s Kinom, te tražio da se očuva teritorijalni integritet države. Takva politika prihvaćena je jedino od strane Ujedinjenog Kraljevstva, iz koje je sljedeće godine proizašao tzv. Yangtze dogovor u kojem obje strane izražavaju potporu teritorijalnom jedinstvu Kine. Ostale sile nisu napravile ništa konkretno vezano uz Hayov prijedlog, ali je on tvrdio kako su u načelu svi prihvatili njegov prijedlog.⁵²

3.4 Politički „treći“ smjerovi

Dvostranački sustav SAD-a nije davao puno prostora za alternativne političke pravce, prije svega jer su dvije najjače stranke, Republikanska i Demokratska, imale široku političku lepezu kojom su pokrivale većinu glavnih političkih i društvenih pitanja u državi. Međutim, u burnom i promjenjivom razdoblju kao što je bio prijelaz iz 19. u 20. stoljeće, bilo je očekivano

⁴⁹ Sellers, May, MacMillian, *Povijest*, 254.

⁵⁰ Levinson, *Turn of the Century*, 121.

⁵¹ Sellers, May, MacMillian, *Povijest*, 256.

⁵² Isto, 257.

kako će brojni drugi faktori ući u političku raspravu i s time iznjedriti nove političke igrače koji su tražili svoj put izvan dviju najvećih stranaka.

3.4.1 Populisti i socijalisti

U izbornoj 1892. osnovana je Narodna stranka (eng. *People's Party*) koja je služila kao savez stranaka i interesa koji se borio kako bi ugrozio dvostranački sustav kojeg su do tada čvrsto držali Republikanci i Demokrati. Njihova platforma većinom se sastojala od rješavanja gorućih ekonomskih problema. Ubrzo su postali poznati i pod nazivom Populistička stranka. Kao glavne probleme isticali su deflaciju, monopole, korupciju i lošu distribuciju bogatstva, a zalagali su se za uvođenje poreza na dohodak, bolje uvjete za radnike, nacionalizaciju željeznica, te telegramske i telefonske mreže.⁵³ Na predsjedničkim izborima 1892. kandidat Populističke strane James B. Weaver osvojio je preko milijun glasova, što je činilo 8.5% ukupnog biračkog tijela, a osvojio je i 22 elektora u šest saveznih država. Više regionalna nego nacionalna stranka, populisti su mogli biti više nego zadovoljni rezultatima. Bili su neuspješni u privlačenju južnjačkog biračkog tijela koje je ostalo lojalno Demokratima, a i nedovoljno primamljivi imigrantskom radništvu na Srednjem zapadu i sjeveroistoku zemlje.⁵⁴ Kao razlog može se nadodati da je Weaver bio relativna nepoznanica, te je njegov program bio daleko od ideja koje su smatrane *mainstream*, pa je često bio viđen kao radikalni kandidat. Međutim njegov neuspjeh nije spriječilo da stranka na razini saveznih država ostvari kratkotrajni utjecaj.⁵⁵ Populisti su se samo kratkotrajno zadržali na političkoj sceni SAD-a. Pri kandidaturi za izbore 1896., stranka se podjelila u dvije struje. Jedna se htjela držati Demokratske stranke i preko nje se boriti za reforme (tzv. *fusionists*), dok su drugi htjeli to ostvariti samostalno (tzv. *middle-of-the-roads*). Na stranačkoj konvenciji 1896. podržali su kandidata Demokratske stranke William J. Bryana koji će izgubiti u korist Republikanskog kandidata McKinleya. Nakon izbora, populisti su svedeni na potpunu političku marginu. Razlog njihova silaska sa političke pozornice mnogi povjesničari vide u tradicionalnoj lojalnosti koju Amerikanci imaju prema dvijema velikim strankama, ali i u ekonomskom rastu tijekom druge polovice 90-tih pa su zbog toga njihove radikalne ideje postale manje privlačnima.⁵⁶

Socijalistički kandidati većinom su bili na margini, te su bili prisutni u nekoliko sindikalnih pokreta čije značaj je tek rastao. Valja izdvojiti osnivanje sindikalnih unija poput

⁵³ White, *The Republic*, 749.

⁵⁴ Isto, 755.

⁵⁵ Nancy Smiler Levinson, *Turn of the Century: Our Nation One Hundred Years Ago* (New York, 1994.), 111.

⁵⁶ Isto, 114.

Američke federacije rada 1886. i Unije industrijskih radnika svijeta 1905. Socijalistička stranka Amerike osnovana je 1901. godine. Na predsjedničkim izborima socijalisti su najznačajniji rezultat ostvarili 1912. kada je kandidat Socijalističke stranke Eugene V. Debs osvojio nešto malo manje od milijun glasova, odnosno 6% ukupnih glasova.⁵⁷ Unatoč relativno značajnoj prisutnosti u američkoj javnosti, socijalizam u SAD-u u ovom razdoblju jednostavno nikad nije dostigao onu popularnost koju je imao u brojnim drugim europskim zemljama.

3.4.2 Crnački politički pokreti

Godine 1896. uveden je zloglasni princip „Separate, but equal“ (hrv. „odvojen, ali jednak“). Ustavni sud je u slučaju „Plessy vs. Ferguson“ presudio kako rasna segregacija ne krši američki Ustav. Sud u Louisiani odbio je žalbu Afroamerikanca Homera Plessya koji je uhićen nakon što je odbio izaći iz dijela vlaka namijenjenog za bijelce.⁵⁸ Takva odluka imat će dalekosežne posljedice na američkom Jugu, gdje će idućih nekoliko desetljeća nastupiti tzv. Jim Crow zakoni koji će iskoristiti ovu presudu za jačanje rasne diskriminacije u svim područjima života. Zadnje desetljeće 19. st. pokazat će se dodatno pogubno i za južnjačke crnce koji su uspjeli steći neku političku dužnost. U njihovom skidanju sa vlasti većim dijelom su bili odgovorni bijeli demokrati koji su taktikama zastrašivanja i ubojstava maknuli bilo kakvu crnačku opoziciju. Na prijelazu stoljeća, prisutnost crnačkog stanovništva u javnom životu bila je minimalna, međutim jedno lice se posebno isticalo kao *de facto* lider Afroamerikanaca. Bio je to Booker Taliafero Washington, svojstveni prosvjetitelj crnačke populacije, te vrlo sposobna politička figura. Pripadao je posljednjoj generaciji američkih robova, te je nakon godina studiranja postao učitelj. Godine 1881. otvorio je Tuskegee Institute u kojem su se naučavali budući crnački učitelji. Institut se tijekom idućih godina širio i rastao po ugledu, te je bio velikodušno financiran od strane filantropa poput Andrewa Carnegiea i Johna Rockefellera. 1901. Washington je napisao *Up From Slavery*, knjigu koja je vrlo brzo postala američki književni klasik i kao takva uspješno hranila koncept američkog sna. 1895. sa južnjačkim bjelcima donio je tzv. „Atlanta Compromise“. Bio je to neformalni dogovor u kojem je od bjelaca tražio podršku u crnačkom obrazovanju kako bi se tako lakše mogli uklopiti u društvo. S druge strane, obećao je da se neće buniti protiv bjelačke vlasti i da neće tražiti građanska prava za Afroamerikance. Međutim, Washingtona su drugi utjecajni Afroamerikanci kritizirali zbog takva pristupa. Među njima bio je sociolog i povjesničar William Edward Burghardt Du Bois. Smatrao je kako crnačka kultura ima svoju posebnu „dušu“, te da se kao takva mora

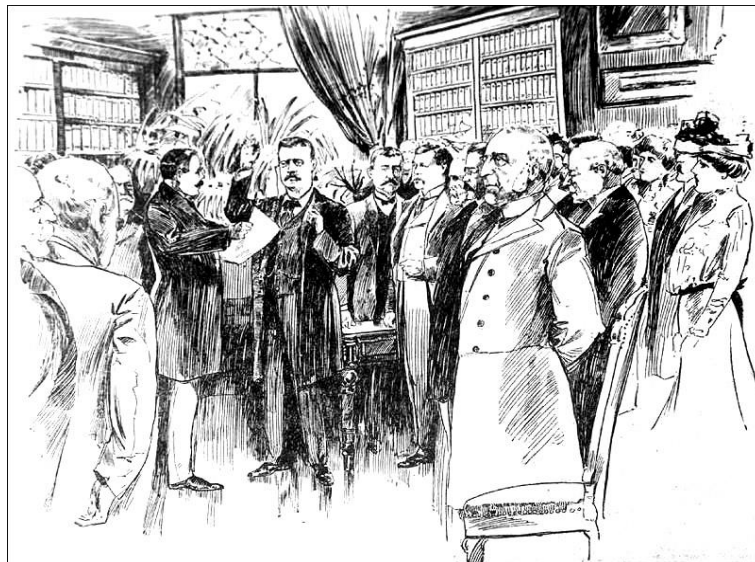
⁵⁷ Sellers, May, MacMillian, *Povijest*, 266.

⁵⁸ Levinson, *Turn of the Century*, 88.

izboriti za svoja politička prava kroz upornost, bez podčinjavanja većinskoj bjelačkoj populaciji.⁵⁹ Politička opozicija Washingtonim metodama iskazala se u tzv. Niagara pokretu, kojeg su 1905. osnovali DuBois i drugi crnački intelektualci kako bi se borili za ekonomska i politička prava Afroamerikanaca.⁶⁰

4. Predsjedništvo Theodora Roosevelta

„Taj divljak... taj prokleti kauboj je predsjednik!“⁶¹ bile su riječi Marka Hanne nakon što je Roosevelt neočekivano preuzeo tu odgovornu dužnost. Smrt McKinleya preko noći je potresla američki politički establišment. Konzervativni biznismeni nisu bili sigurni u Rooseveltovu odanost McKinleyevim principima. Gotovo proreknuvši McKinleyevu smrt, uzrujani Hanna je 1900. nakon odabira Roosevelta za McKinleyeva najbližeg suradnika u bijesu izjavio kako je „samo jedan život između tog luđaka i predsjedništva.“⁶² Još očekujući kako će se njemu nadređeni oporaviti, Roosevelt je vijest o skoroj McKinleyevoj smrti primio 13. rujna, planinareći po saveznoj državi New York.⁶³ Primivši žalosnu vijest, požurio je u Buffalo. Rooseveltova inauguracija održana je po kratkom postupku pred 43 svjedoka⁶⁴ u tri sata popodne na dan McKinleyeve smrti. Za mjesto inauguracije odabrana je kuća Ansleya Wilcoxa u koju je Roosevelt pozvan kada je došao u Buffalo. Pri svojoj iznenadnoj inauguraciji, obećao je nastaviti McKinleyevu politiku „za mir, blagostanje i čast naše drage države.“⁶⁵

Prilog 2. Skica Rooseveltove prve inaguracije u kući Wilcox u rujnu 1901.

⁵⁹ Levinson, *Turn of the Century*, 86.

⁶⁰ Isto, 87.

⁶¹ Sellers, May, MacMillian, *Povijest*, 271.

⁶² Morris, *The Rise*, 793-794.

⁶³ Isto, 811.

⁶⁴ Edmund Morris, *Theodore Rex* (New York, 2002.), 26.

⁶⁵ Jared Cohen, *Accidental Presidents: Eight Men Who Changed America* (Simon & Schuster, 2019), 211.

4.1 Slučajni predsjednik – Rooseveltov prvi mandat (1901. – 1905.)

Već u prvim danima svog predsjedništva Roosevelt je napravio presedan kada je ugostio Bookera Washingtona, postavši tako prvi predsjednik koji je pozvao jednog Afroamerikanca na večeru u Bijelu kuću. Nakon što je navedeni događaj završio u javnosti reakcije su bile očekivane. Dok je s jedne strane crnačka populacija informaciju dočekala s euforijom, a liberalni bijelci s pohvalama, na Jugu je navedeni događaj dočekan na nož. Uskoro su iz južnjačkih medija pljuštale uvrede prema predsjedniku i njegovom nepoželjnom gostu. U svibnju 1902., Roosevelt će ponovno razjariti demokratski Jug zbog osude upućene praksi vješanja tamošnje crnačke populacije. Osuda vješanja je došla u vrijeme kada su na svjetlo dana izašle nehumane prakse određenih američkih vojnika na Filipinima, što je Roosevelta navelo da vješanje crnaca nazove „okrutnosti beskrajno gore od bilo koje okrutnosti koje su naše čete počinile na Filipinima.“⁶⁶

U studenom iste godine nastaje veliki željeznički trust „Northern Securities Company“, na čijem čelu je bio magnat James Hill i čiji nastanak kao da je poslužio kako bi još jednom podsjetio Roosevelta na problem koji su trustovi predstavljali za monopolizaciju američke ekonomije i industrije. Već u svom prvom izvještaju poslanom Senatu na čitanje, zalagao se za donošenje zakona i regulacija kako bi obuzdao moć trustova. Jedan od prijedloga bilo je osnivanje vladina odjela koji bi se bavio regulacijom tržišta i industrije.⁶⁷ Istaknuo se i u težnji za jačanjem vladinih institucija kako bi se bolje zaštitili prirodni resursi, te je izrazio želju za jačom mornaricom. S obzirom na njegovu lovačku i ratnu prošlost, oba prijedloga poklapala su se sa njegovim osebnim karakterom.

Iako je još 1890. u Kongresu donesen tzv. Shermanov antitrustovski zakon, biznismeni željni monopoliziranja i sličnih neetičnih poduzetničkih praksi ubrzo su našli načina kako obići taj vrlo labav zakon. U slučaju da je i došlo do tužbe od strane SAD-a, sudski procesi trajali bi godinama. Ipak, Roosevelt je uz pomoć svog državnog odvjetnika Philandera Knoxa početkom 1902. pokrenuo tužbu protiv Northern Securitiesa. Ova odluka šokirala je najmoćnije magnate države, koji su gotovo preko noći postali ljuti Rooseveltovi protivnici. Trustovi, ti korporativni konglomerati i simboli (pre)velike tržišne moći, bili su jedna od glavnih meta progresivaca kao što je bio Roosevelt.

⁶⁶ Morris, *Theodore*, 133.

⁶⁷ Isto, 94.

17. lipnja 1902. godine potvrdio je zakon koji je predviđao izgradnju irigacijske infrastrukture kako bi se navodnjavali suhi predjeli zapadnih država. Bio je to zakon za koji je i sam lobirao, a čak je sam Mark Hanna pohvalio donošenje ovog zakona, nazvavši ga prvim velikim zakonodavnim uspjehom Roosevelta.⁶⁸ Samo nekoliko dana kasnije, 28. lipnja Senat je potvrdio Spoonerov amandman kojim je ovlaštena kupovina imovinskih prava za izgradnju Panamskog kanala od strane SAD-a od francuske firme koja je u istome bila neuspješna. Cijena kupovine iznosila je vrtoglavih \$40 milijuna dolara, čime je postala najveća imovinska kupovina u povijest, nadmašivši i kupovinu teritorija Louisiane od Francuske 1803.⁶⁹ Idući dan Roosevelt je ratificirao ovu odluku čime je mogao započeti dugotrajni proces prema izgradnji kanala. Mjesecima prije ove povijesne odluke, vodila se borba oko lokacije budućeg prolaza koji bi spojio dva oceana i time značajno skratio put brodovima koji ne bi više morali ići preko opasnog rta Horn. Određeno vrijeme činilo se kako bi Nikaragva mogla biti država kroz čiji teritorij bi prolazio budući kanal. Jedan od najvećih lobista za ovu rutu bio je i J. P. Morgan. Međutim, zbog sniženja cijene za imovinska prava od strane francuske firme, manje kilometraže koju je trebalo iskopati i geografski stabilnijeg terena, odabrana je Panama.

John Mitchell, bio je vođa velikog rudarskog štrajka i predsjednik sindikata ujedinjenih rudara (*United Mine Workers*). Sa tisućama radnika je u Pennsylvaniji tijekom 1902. paralizirao tamošnju rudarsku industriju i izazvao naslije i anarhiju koja je rezultirala u smrti nekolicine osoba. Početkom listopada pozvan je u Bijelu kuću zajedno sa predstavnicima rudarskih kompanija, ali sastanak je završio neuspjehom. Iako dogovor među zaraćenim stranama nije postignut, većina javnosti pohvalila je Rooseveltovu inicijativu da pomiri kapital sa radništvom.⁷⁰ Ipak, uz pomoć sveprisutnog J.P. Morgana, Roosevelt je uspio pronaći kompromisno rješenje. Uspostavljena je sedmeročlana komisija koja je trebala istražiti situaciju na terenu i zadovoljiti obje strane. Tim činom, štrajk je bio prekinut i stanje u Pennsylvaniji se smirilo.

Kako se činilo da se situacija na Kubi i Filipinima smirila, te da SAD nisu imale većih vanjskopolitičkih problema, tako je krajem 1902. iskočio je problem Venezuele. Ova južnoamerička država odbila je otplatiti dugove Njemačkoj, Velikoj Britaniji i Italiji, što je potaklo tri države da reagiraju. U SAD-u, najveći strah bio je od Njemačke, za koju je Roosevelt mislio kako bi sebi mogla prisvojiti Venezuelu i tako grubo prekršila Monroeovu doktrinu,

⁶⁸ Morris, *Theodore*, 139.

⁶⁹ Isto, 139.

⁷⁰ Isto, 190.

temelj vanjske politike SAD-a. Sedmog prosinca Njemačka i Ujedinjeno Kraljevstvo uspostavile su pomorsku blokadu Venezuele, te nakon incidenta u kojem je sedam venezuelanskih brodova uništeno ili zaplijenjeno, venezuelanski predsjednik Cipriano Castro zatražio je arbitražni proces, te zamolio da SAD bude neutralni arbitar.⁷¹ Arbitraža je ubrzo dogovorena, te je izbjegnuta potencijalni međunarodni sukob.

Na Valentinovo 1903. Roosevelt je potpisao zakon iz vlastite kuhinje – onaj o osnivanju ministarstva za trgovinu i rad pri kojem je trebao djelovati i ured za korporacije. Isti dan iz Venezuele je došla vijest o povlačenju posljednjih stranih brodova iz njezinih voda.⁷² Panama je u to vrijeme još bila dijelom Kolumbije koja nije bila voljna tako lako surađivati sa SAD-om, te su odbili ratificirati dogovor s početka godine. Potaknuti negativnim odgovorom iz Kolumbije, SAD su se odlučile na potporu separatističkom pokretu u Panami. Panama je proglasila svoju samostalnost 3. studenog, te je nekoliko dana kasnije stiglo priznanje neovisnosti iz SAD-a. Nakon pregovora sa francuskim inženjerom u Panami Philippe-Jean Bunau-Varillom, samoproglasenim predstavnikom Paname u SAD-u, stvoren je Hay-Bunau-Varrila sporazum, kojim su za \$10 milijuna dolara odštete SAD konačno dobile pravo na panamski kanal. Ugovor su ubrzo ratificirali i SAD i Panama. Prepreka za gradnju panamskog kanala više nije bilo.

U veljači 1904. američku javnost potresla je iznenadna bolest i smrt Marka Hanne. Kako se približavala izborna godina, po Wall Streetu i drugim poduzetničkim krugovima vrtjelo se pitanje njegove kandidature za predsjednika. Očito, to je sada bilo izvan mogućnosti. Time je ugašena i posljednja nada određenih krugova okupljenih oko Wall Streeta da netko osim Roosevelta bude republikanski kandidat. Nekoliko tjedana kasnije, sudska pobjeda je Rooseveltu sjela u krilo. Nakon više od dvije godine provlačenja kroz sudove, u ožujku 1904. Ustavni sud donio je odluku kako je spajanje kojim je nastao Northern Securities nezakonit.

Očekivano, nominiran je kao republikanski kandidat za predsjednika na predstojećim izborima. Charles Fairbanks kandidiran je za dopredsjednika. S obzirom na njegovu bliskost s Wall Streetom ubrzo je postao karikatura lutke na koncu, a njegov izbor možda su najbolje objasnile jedne novine: „ni najluđi anarhist ne bi razmišljao o ubijanju Roosevelta da Fairbanks postane predsjednik.“⁷³ Demokrati su za svog kandidata izabrali relativno nepoznatog Alton Brooks Parkera. Demokratska kampanja se fokusirala na antitrustovskoj i antiimperijalističkoj

⁷¹ Morris, *Theodore*, 220.

⁷² Isto, 243.

⁷³ Isto, 401.

platformi, te je odustala od propale politike slobodnog srebra s obzirom da je sam Parker bio zagovornik zlatnog standarda.⁷⁴ Njegovi napadi su bili usmjereni i protiv Rooseveltova voditelja kampanje Georgea Courtelyoua, koji je bio povezan sa korporativnim svijetom. Izbori su došli i Roosevelt je očekivano slavio, pokupivši sve države izvan neosvojivog Juga čiji demokratski zid je ipak uspio malo narušiti, osvojivši državu Missouri. Time je pokupio čak 33 od 45 država koje su sudjelovale u izborima.⁷⁵ Nakon pobjede, svojoj ženi je pojasnio kako „više nisam politička slučajnost.“ Imao je i razloga za takav zaključak – bio je prvi slučajni predsjednik koji je potvrdio svoj mandat.⁷⁶ Rooseveltov drugi mandat mogao je započeti.

Prilog 3. „Strašni Teddy“ čeka „nepoznatog“. Karikatura iz časopisa *Puck* prikazuje praznu stolicu u „demokratskom kutu“ nasuprot Rooseveltu

⁷⁴ Morris, *Theodore*, 389.

⁷⁵ Isto, 414.

⁷⁶ Cohen, *Accidental Presidents*, 218.

4.2 Drugi mandat (1905. – 1909.)

Na vanjskom planu 1905. godina činila se vrlo burnom. S jedne strane svijeta japansko-ruski sukob bio je na svome vrhuncu, dok je s druge strane Atlantika marokanska kriza poljuljala najmoćnije europske sile. U slučaju rusko-japanskog rata, Roosevelt se odlučio na politiku neutralnosti, te se čak i ponudio kao arbitar između dviju sukobljenih strana. Usred ovih diplomatskih akcija, Rooseveltovu administraciju je 1. srpnja pogodila smrt državnog tajnika Johna Haya, čiji posao je zbog njegova slaba stanja već neko vrijeme vodio William Taft. Na njegovo mjesto bio je postavljen Elihu Root. Kriza u Maroku također je iznjedrila mirovnu konferenciju u kojoj SAD nisu imale previše interesa, osim stabilnosti i sigurnosti u Maroku.⁷⁷ Pregovori između japanske i ruske strane odvijali su se u Portsmouthu, u saveznoj državi New Hampshire. Pregovori su započeli 6. kolovoza, te kako su tekli činilo se da će se do dogovora teško doći. Problem je nastao oko pitanja reparacija i teritorijalnih ustupaka. Na kraju je postignut dogovor kojim je južni dio otoka Sahalina pripao Japanu u zamjenu za rusko neplaćanje reparacija. Ugovor je konačno potpisan 5. rujna, te je time rusko-japanski rat službeno završen. Roosevelt je za ovaj čin pokupio hvale od brojnih svjetskih lidera. Zbog svoje arbitrarne uloge u ovom sukobu, iduće godine je dobio Nobelovu nagradu za mir, a osvojeni novac odlučio je donirati.

Roosevelt je tijekom 1906. godine potvrdio i donio brojne zakone i regulacije koje će obilježiti progresivnu politiku u koju je njegova administracija u ovom periodu zakoračila. *Pure Food and Drug Act* (hrv. Zakon o čistoj hrani i lijekovima) i *Federal Meat Inspection Act* (hrv. Zakon o federalnoj inspekciji mesa) nastali su nakon što je popularna knjiga socijalista Uptona Sinclaira *The Jungle* na svjetlo dana iznijela nehigijenske prakse mesne industrije. Nakon izvještaja tajne inspekcije, Roosevelt je podržao navedene zakone, te ih je potpisao u lipnju iste godine. Nastavivši promociju regulatornih praksi, *Hepburn Act* je stavio željezničke tarife pod kontrolu vladine agencije za trgovinu. Nakon sitnijih promjena, zakon je prošao sa dvostranačkom potporom.⁷⁸ Kroz tzv. *Antiquities Act* da si je pravo da kao predsjednik proglašava nacionalne spomenike na federalnoj zemlji bez potvrde od strane Kongresa.⁷⁹ U studenom iste godine, posjetivši radove na panamskom kanalu, Roosevelt je postao prvi američki predsjednik koji je tijekom mandata napustio svoju zemlju.

⁷⁷ Morris, *Theodore*, 488.

⁷⁸ Isto, 503.

⁷⁹ Isto, 505.

Novim imigracijskim zakonom 1907. dodatno je reguliran priljev imigranata koji je u ovom razdoblju još uvijek bio relativno visok. Panika 1907. na njujorškoj burzi prouzrokovana je propalim pokušajem kupnje United Cooper Companyja što je rezultiralo propadanjem bankarskog trusta Knickerbocker Company. Ekonomskom vještinom J. P. Morgana kriza je na kraju ipak ublažena i njezino produbljivanje je spriječeno. Ipak, takva kriza pokazivala je svu krhkost ekonomskog sustava u SAD-u. U svojoj zadnjoj godišnjoj poruci Kongresu kao predsjednik, Roosevelt je možda tražio previše za predsjednika koji tu poziciju napušta iduće godine. Zalagao se za uvođenje poreza na dohodak i nasljedstvo, širu primjenu osmosatnog radnog vremena, uvođenje obvezne istrage velikih radnih sporova, veću kontrolu nad željezničkim tarifama, itd.⁸⁰ Svojim daljnjim zahtjevima Kongresu šokirao je republikanski establišment. Ipak smatra se da je radikalna poruka poslana Kongresu krajem siječnja 1908. napravljena čisto kako bi napunila naslovnice, čime je spriječio da na njima završi jedan od potencijalnih kandidata za predsjednika koji bi ugrozio Rooseveltu dragog Tafta.⁸¹ S druge strane, toliko je obradovao neke južnjačke demokrate da su tražili od njega da na sljedećim izborima bude njihov predsjednički kandidat, sa Willamom J. Bryanom kao dopredsjednikom.⁸²

Kao veliki ljubitelj prirode i čestih izleta u nju, ne čudi kako se Roosevelt zalagao za zaštitu i konzerviranje brojnih prirodnih resursa koji su bili na raspolaganju SAD-u. Zahvaljujući *Antiquities Actu* koji je donio 1906. Roosevelt je proglasio osamnaest nacionalnih spomenika i trinaest nacionalnih šuma, a irigacijskim zakonom pokrenuo je dvadeset irigacijskih projekata. Uz to, proglasio je pet novih nacionalnih parkova, povećavši njihov broj na deset.⁸³ Početkom 1907. ustanovio je komisiju koja se trebala pozabaviti sa istraživanjem riječnih sustava u državi kako bi se poboljšali i stavili pod bolju kontrolu.⁸⁴ Nakon nekoliko izvještaja komisije Roosevelt je u listopadu iste godine pozvao na održavanje konvencije iduće godine koja se trebala pozabaviti pitanje prirodnih resursa. Sastanak je održan u svibnju 1908., a pozvani su bili brojni industrijalci, političari i guverneri. Svojim govorom „Conservation as a national duty“ (hrv. Očuvanje kao nacionalna obveza) predstavio je program očuvanja prirode i njenih resursa koji su bili na raspolganju.⁸⁵ Nekoliko tjedana kasnije osnovao je nacionalnu konzervacijsku komisiju koja je trebala dati popis i stanje svih prirodnih resursa u državi, a

⁸⁰ Morris, *Theodore*, 572.

⁸¹ Isto, 573.

⁸² Isto, 575.

⁸³ Isto, 587.

⁸⁴ Isto, 561.

⁸⁵ Isto, 585.

zatim je pozvao Kanadu i Meksiko da zajedno naprave konferenciju koja bi se trebala pozabaviti zaštitom okoliša na kontinentalnoj razini.⁸⁶

Iako su određene struje tražile od Roosevelta da odradi još jedan mandat, on je tu ponudu nekoliko puta odbio. Tako je na republikanskoj konvenciji za predsjedničkog kandidata glatko izabran njegov ministar rata William Taft. Demokrati su s druge strane, očito vjerovali konceptu da je treća zaista sreća, ponovno izabravši Williama J. Bryana, gubitnika iz 1896. i 1900., kao svog kandidata. Izborna kampanja bila je manje zanimljiva od prijašnje s obzirom na nedostatak Rooseveltove energije. Iako nije službeno sudjelovao u kampanji s Taftom, davao mu je savjete kako da bolje projektira svoju osobnost, a usput je napadao Demokrate.⁸⁷ Taft je na kraju uspješno donio još jedan predsjednički mandat za Republikance, iako njegova pobjeda nije bila osjetna kao Rooseveltova iz 1904. Gledajući u budućnost, Roosevelt je odlučio da će sa službenim završetkom svog mandata početi pisati za časopis *Outlook* čiji mu je progresivni obris odgovarao.⁸⁸ Odbrojavajući posljednje tjedne svog predsjedništva, Roosevelt je u međuvremenu uspio dodatno razjariti Kongres svojim posljednjim godišnjim izvješćem. Nakon što je zabranjeno proširivanje uloge tajnih službi, Roosevelt je u svojoj završnoj poruci napao Kongres rekavši kako je glavni argument protiv navedene mjere taj da kongresnici ne žele biti istraživani od strane tajnih službi.⁸⁹ Njegov govor izazvao je toliki bijes među kongresnicima da je Zastupnički dom ogromnom većinom glasao da službeno opomene predsjednika Roosevelta.⁹⁰ Povratak njegove Velike bijele flote sa puta oko svijeta 22. veljače 1909. kojom je htio velikim silama pokazati moć američke mornarice savršeno je poslužilo kao veliko finale naj snažnijeg i najuvjerljivijeg američkog predsjednika od vremena Abrahama Lincolna. Roosevelt je svoj ugled kao jedan od ponajboljih američkih predsjednika stekao bez velikih ratova ili dokazivanja u nacionalnim i ekonomskim krizama, te je tvrdio kako nikome nije bilo toliko zabavno kao njemu tijekom mandata.⁹¹

Nakon odrađivanja dva nepuna predsjednička mandata, Roosevelt će se uputiti na zasluženi odmor u svom stilu – odlaskom na višemjesečni safari u Afriku. Vrativši se u SAD našao je svoju stranku u rasulu na čelu sa relativno nepopularnim predsjednikom Taftom.

⁸⁶ Morris, *Theodore*, 587.

⁸⁷ Isto, 605.

⁸⁸ Isto, 612.

⁸⁹ Isto, 618.

⁹⁰ „A Message Too Far: The House Reprimands President Roosevelt“, *History, Art & Archives: United States House of Representatives* <https://history.house.gov/Blog/2018/April/4-4-Reprimanding.Teddy/> (pristup 2.7. 2019.)

⁹¹ Rick Marschall, *Bully!: The Life and Times of Theodore Roosevelt Illustrated with More Than 250 Vintage Political Cartoons* (Washington, DC, 2001), 218.

Nakon neuspješnog oduzimanja republikanske kandidature Taftu za izbore 1912., Roosevelt će osnovati vlastitu Progresivnu („Bull Moose“) stranku. Na izbornoj konvenciji Progresivne stranke odbacio je dvije najveće stranke kao „ljuske“ i obećao da će njegova stranka biti vođena isključivo od strane naroda, a ne Wall Streeta i određenih kongresnika.⁹² Na izborima će posramiti Republikansku stranku koja će sa Taftom osvojiti samo dvije države, dok će Roosevelt pokupiti njih šest, ali ni blizu dovoljno kako bi spriječio uvjerljivu pobjedu demokratskog kandidata Woodrowa Wilsona.

4.3 Ocjena predsjedništva

Za Roosevelta se može reći da je bio renesansni čovjek. Pisac, govornik, zoolog, biolog, lovac, sportaš, političar; bio je dobar u svemu što je pokušao.⁹³ Gledano iz političke perspektive, Roosevelt je bio predsjednik koji je radio kompromise. Iako je stupio na predsjedničku dužnost relativno mlad (sa 42 godine, čime je do danas najmlađa osoba koja je obnašala dužnost predsjednika SAD-a)⁹⁴, karakterizirala ga je mudrost i obrazovanost.⁹⁵ Rooseveltovim dolaskom na vlast nisu svi bili sretni, mnogi su se prije svega bojali njegova odstupanja od McKinleyjeve politike, a neki nisu voljeli ni njegov temperament. Svojim karakterom, načinom života i općenito načinom na koji je vodio Bijelu kuću, Theodore Roosevelt bio je „najboljim prijateljem“ jedne neobične profesije – one karikaturista.⁹⁶ S druge strane, unatoč njegovom antitrustovskom i reformskom raspoloženju, bio je donekle konzervativan u donošenju odluka i tek je pred kraj drugog mandata radikalizirao svoje stajalište prema većoj državnoj kontroli i regulaciji tržišta. Najveća zasluga u razbijanju trustova pripisuje se upravo Rooseveltu, međutim neki povjesničari originalnog „trustbustera“ pronalaze u liku McKinleya. Čak i Rooseveltov nasljednik, te kasnije i politički neprijatelj Taft bio je mnogo uspješniji u tom poslu.⁹⁷ Međutim, i da je njegova uloga u razbijanju trustova doista precjenjena, Roosevelt se očitovao u toliko puno drugih polja od vanjske do unutrašnje politike da ga većina povjesničara s razlogom smatra ponajboljim američkim predsjednikom. Njegov utjecaj na američkoj političkoj sceni neće prestati ni nakon odlaska iz Bijele kuće. Njegovo inzistiranje na progresivnim reformama išlo je toliko daleko da je 1912. srušio cijelu Republikansku stranku

⁹² Edmund Morris, *Colonel Roosevelt* (New York, 2010), 304.

⁹³ Cohen, *Accidental Presidents*, 190.

⁹⁴ Često se kao najmlađi predsjednik pogrešno navodi John F. Kennedy – on je 1960. sa 43 godine postao najmlađi predsjednik izabran na izborima, dok je Roosevelt 1901. sa 42 godine na dužnost stupio iznenada sa mjesta dopredsjednika

⁹⁵ Sellers, May, MacMillian, *Povijest*, 271.

⁹⁶ Marschall, *Bully!*, 9.

⁹⁷ Sellers, May, MacMillian, *Povijest*, 272.

zajedno sa sobom. Upravo takvim karakterom ostat će upamćen u američkoj političkoj baštini i kao lice progresivnog pokreta koji će pod drugim predsjednicima u američki politički, socijalni i ekonomski život unijet novi dah. Možda jedna od najneobičnijih ocjena njegova nasljedstva dana je kada je samo dvadesetak godina poslije Rooseveltove smrti njegovo lice isklesano na planini u Južnoj Dakoti uz profile Washingtona, Jeffersona i Lincolna.

5. Zaključak

Zadnje desetljeće 19. i prve godine 20. stoljeća u SAD-u pokazuju nam strelovit ekonomski i politički razvoj jedne relativno mlade države. Iako su brojni procesi prisutni u ovom periodu počeli desetljećima ranije, rezultati tih procesa osjećaju se upravo tijekom ovog razdoblja. Brojne migracijske struje koje su pristizale i koje u ovom razdoblju još uvijek pristižu stvaraju probleme za američki sustav, te oblikuju cjelokupnu sliku države. 1890-te bile su krizno vrijeme; vrijeme nestabilne, ali rastuće ekonomije. Nastaju novi, ali pretežito kratkotrajni politički pokreti koji nude radikalna rješenja za problematične društvene i ekonomske boljke. Kako bi se primirilo rastuće nezadovoljstvo dio političke i ekonomske vrhuške shvaća kako treba doći do određenih promjena. Donose se prve regulacije i zakoni koji pokušavaju ograničavati svemoć velikih kompanija koje su prijetile da monopoliziraju američko tržište. Svoj prvi proboj na političku scenu imaju i Afroamerikanci, ali proći će desetljeća prije nego što uistinu dobiju jednaka prava. Na vanjskopolitičkoj sceni, SAD utvrđuju svoju ulogu policajca na Zapadnoj hemisferi. Tomu je prije svega zaslužna pobjeda SAD-a u ratu sa Španjolskom 1898. koja je potvrdila njezinu vanjskopolitičku i vojnu snagu, te je pretvorila SAD u svjetsku silu. Predsjednici McKinley i Roosevelt najvažniji su politički simboli ove ere. Zagovorali su politiku kompromisa, želeći zadovoljiti radničke i poduzetničke zahtjeve. Primjerice, razbijali bi trustove, istovremeno surađujući sa ekonomskim magnatima koje su te trustove držali. Ipak, treba posebno istaknuti predsjedništvo Theodorea Roosevelta, čija su nepuna dva mandata ostavila najosjetniji trag nekog predsjednika od doba Lincolnove vlasti. Proširio je predsjedničke ovlasti i otišao puno šire u provođenju svoje agende od svog prethodnika, osiguravši si tako posebnu reputaciju. Zakoni poput onih za zaštitu prirode i njenih resursa, te donošenje novih pravilnika i tržišnih regulacija koje su trebale obuzdati divlju ekonomiju, osigurali su njegovo progresivno nasljeđe. Uz to, sa svojom istaknutom osobnošću „pravog“ Amerikanca s razlogom je ostao upamćen kao jedan od najupečatljivijih predsjednika koje su SAD ikad imale. Kraj njegova predsjedništva nikako nije bio kraj tzv. progresivne ere, već će označiti početak onoga čemu će američka politika težiti u idućim godinama.

Literatura:

- Cohen, Jared, *Accidental Presidents: Eight Men Who Changed America*, Simon & Schuster, 2018.
- Gould, L. Lewis, *The Spanish-American War and President McKinley*, University Press of Kansas, 1982.
- Klein, Herbert S., *A Population History of the United States*, Cambridge University Press, 2012.
- Lears, Jackson, *Rebirth of a Nation: The Making of Modern America (1877 – 1920)*, Harper, 2009.
- Marschall, Rick, *Bully!: The Life and Times of Theodore Roosevelt: Illustrated with More Than 250 Vintage Political Cartoons*, Regnery History, 2011.
- Merry, Robert W., *President McKinley: Architect of the American Century*, Simon & Schuster, 2017.
- Morris, Edmund, *The Rise of Theodore Roosevelt*, New York, 2001.
- Morris, Edmund, *Theodore Rex*, New York, 2002.
- Morris, Edmund, *Colonel Roosevelt*, New York, 2010.
- Offner, John L., "McKinley and the Spanish-American War." *Presidential Studies Quarterly*, 34 (2004): 50-61
- Sellers, Charles. May, Henry. MacMillen, Neil R., *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, Zagreb, 1996.
- Skupina autora, *Povijest 15 – Kolonijalna carstva i imperijalizam (1871. – 1914.)*, Jutarnji List, Zagreb, 2008.
- Skrabec, Quentin, *William McKinley, The Apostle of Protectionism*, New York, 2008.
- Smiler Levinson, Nancy. *Turn of the Century: Our Nation One Hundred Years Ago*, New York, 1994.
- White, Richard, *The Republic for Which It Stands: The United States during Reconstruction and the Gilded Age, 1865–1896*, Oxford, 2017.

Elektronički izvori:

- „A Message Too Far: The House Reprimands President Roosevelt“, *History, Art & Archives: United States House of Representatives*
<https://history.house.gov/Blog/2018/April/4-4-Reprimanding.Teddy/> (pristup 2.7. 2019.)
- „Enrique Dupuy de Lôme“, *Library of Congress*
<http://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/dupuy.html#top> (pristup 3.7.2019)
- Francis A. Walker, „Restriction on Migration“,
<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1896/06/restriction-of-immigration/306011/> (pristup 3.7.2019)

Prilozi

- Prilog 1. Poster republikanske predsjedničke kampanje iz 1900.
<https://www.awesomestories.com/asset/view/McKinley-Roosevelt-Campaign-Poster>
(pristup 6.7.2019)
- Prilog 2. Skica Rooseveltove prve inaguracije u kući Wilcox u rujnu 1901.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:TR_Inaugurationsketch.jpg (pristup 7.7.2019)
- Prilog 3. „Strašni Teddy“ čeka „nepoznatog“. Karikatura iz časopisa *Puck* prikazuje praznu stolicu u „demokratskom kutu“ nasuprot Rooseveltu

Marschall, Rick, *Bully!: The Life and Times of Theodore Roosevelt: Illustrated with More Than 250 Vintage Political Cartoons*, Regnery History, 2011., 232.